

<https://doi.org/10.36818/1562-0905-2022-4-9>

УДК 004:65.01:351.863:334.7

JEL D82, L21, M41

О. М. Правдивець

Цифровізація як основа економічної стабільності та безпеки підприємницької діяльності

У контексті цифрової економіки дослідження показали, що перехід від традиційних методів до цифрових є надзвичайно важливим для забезпечення економічної стабільності та безпеки підприємства в найбільш проблемний період його діяльності. Наприклад, у період пандемії COVID-19 і повномасштабної війни можливість замовити продукцію, не покидаючи дому, стала особливо важливою для споживачів, і цей чинник став набагато більш значущим. Установлено, що елементи цифрової трансформації стали основними факторами у розвитку та підтримці економічної безпеки малих і середніх підприємств. Використання вказаних напрямів цифровізації дозволяє ефективно зміцнювати діяльність підприємств і забезпечувати їхню конкурентоспроможність на ринку. Загалом упровадження цифрових технологій сприятиме збереженню більшості підприємств на ринку та збільшенню їхнього внеску в розвиток економіки. Шляхом використання методів індукції та дедукції припускаємо гіпотезу, що саме на основі використання цифрових технологій можна зміцнити економічну безпеку підприємства, використовуючи інструменти цифровізації.

Ключові слова: економічна безпека, підприємницька діяльність, пандемія COVID-19, війна, цифровізація.

Постановка проблеми. В умовах розвитку цифрової економіки пріоритетною складовою економічної безпеки держави є підприємство, яке переходить від матеріального до цифрового, становлячи самостійний елемент підприємницької безпеки. Тому сьогодні не можна оминати такий важливий каталізатор успішності ведення економічної діяльності, як використання інноваційної інформації та комп'ютерних технологій, які становлять основу цифрової економіки, відіграють значну роль у розвитку всіх аспектів суспільного життя. Адже, як бачимо, саме цифровізація має значний вплив на господарську діяльність економічних суб'єктів, а таким чином спрямована на зміцнення їх економічної безпеки.

Інформатизаційні процеси підтвердили свою ефективність на початку 2020 року, коли світ зустрівся з такою глобальною проблемою, як пандемія COVID-19. З урахуванням комплексу епідеміологічної ситуації і в перехідний період багато організацій не були готові до віддаленого режиму роботи, і саме рівень цифровізації підприємства показав, наскільки воно готове було до таких адаптаційних змін і можливості подальшого функціонування.

Наступним етапом готовності підприємств до цифрових технологій стала війна, яка не тільки завдала економічних втрат, але і призвела до повного зникнення низки суб'єктів економічної діяльності. Тим підприємствам, яким вдалося релокуватись на території західної частини України, доводиться по максимуму автоматизувати свої процеси, оскільки не всі фахівці мали змогу покинути зони бойових дій, і саме цифрові технології дозволяють їм працювати на віддалі та виконувати свої функції.

Аналіз останніх досліджень. Питаннями теоретичних і практичних аспектів цифровізації як основи економічної стабільності та безпеки підприємницької діяльності в різні часи займалися як і зарубіжні, так і вітчизняні науковці: Т. Сібель [1], Т. Фрідман [2], А. Едвардс [3], Т. Васильців [5, 6], Н. Попадинець [7-8], Т. Передерій [9] та ін.

© О. М. Правдивець, 2022.

Так, Т. Сібель розглядає цифровізацію як основний фактор економічної стабільності та безпеки підприємницької діяльності. Він зосереджується на важливості розуміння цифрових технологій і їх впливу на бізнес-процеси, а також на важливості впровадження цифрових стратегій у діяльність підприємства. Описує, як цифрова трансформація може допомогти підприємствам збільшувати свою ефективність і прибутковість. У своїх дослідженнях стверджує, що цифрові технології можуть допомогти підприємствам зробити свої процеси більш автоматизованими та ефективними, знизити витрати та покращити якість продукту або послуги. Крім того, акцентує увагу на тому, що цифрова трансформація є частиною стратегії підприємства, а не просто окремим проектом. Він стверджує, що успішна цифрова трансформація потребує змін у культурі та підході до бізнесу, а також належної підготовки персоналу та налагодження співпраці зі сторонніми постачальниками цифрових рішень [1].

Т. Фрідман звертає увагу на те, що цифрові технології змінюють усі сфери нашого життя, включаючи підприємницьку діяльність. Він розглядає вплив цифровізації на глобалізацію та відкритість економічного простору, а також стверджує, що цифрові технології дозволяють підприємствам працювати більш ефективно та продуктивно, зменшуючи витрати та покращуючи якість продукції та послуг. Він також звертає увагу на те, що цифрові технології забезпечують підприємствам можливість бути більш гнучкими та адаптивними до змін на ринку. Одним з його досліджень є обґрунтування важливості цифрової грамотності та навичок для підприємців і їх працівників. Він стверджує, що у майбутньому найбільш успішними підприємствами будуть ті, які зможуть найефективніше використовувати цифрові технології та матимуть навички в їх застосуванні. Важливою є зміна культури організації, щоб створити умови для успішного впровадження цифрових технологій і забезпечити їх ефективну реалізацію. Адже управління змінами та розвитком людських ресурсів є критичними компонентами успішної цифрової трансформації підприємства [2].

А. Едварде підкреслює, що цифровізація впливає на всі аспекти бізнесу, від маркетингу та продажів до виробництва та логістики. Він стверджує, що цифрові технології дозволяють підприємствам збільшувати ефективність і знижувати витрати, а також допомагають залучати нових клієнтів і збільшувати прибуток. Однак він також попереджає про можливі негативні наслідки цифровізації, такі як втрата робочих місць і зростання нерівності між різними країнами та секторами економіки. Він закликає до обережності та уважності у впровадженні цифрових технологій і врахуванні їх соціальних наслідків [3].

Цифрові технології необхідні для зростання ефективності української промисловості, а в деяких секторах вони стають основою продуктивних і виробничих стратегій. Їх перетворююча сила змінює традиційні моделі бізнесу, виробничі ланцюжки та обумовлює появу нових продуктів та інновацій [4].

Т. Васильців розглядає це питання у двох аспектах, а саме: здатність чинити опір сукупному впливу загроз макро – та мікросередовищ з метою досягнення своєї стратегічної мети в усіх видах діяльності [5]; формувати стратегічні пріоритети державної політики зміцнення інноваційно-технологічної конкурентоспроможності економіки на основі цифровізації підприємств [6].

Н. Попадинець у своїх дослідженнях питання економічної безпеки підприємства та питань цифровізації розглядає з точки зору економічної безпеки держави, трансформації економіки та інвестиційно-інноваційного розвитку національної економіки на засадах діджиталізації та дизайн-менеджменту [7, 8].

Т. Передрій зазначає, що у стратегії цифрової безпеки підприємства має міститися її концепція, яка ґрунтується на базових положеннях: система цифрової безпеки для будь-якого підприємства є унікальною, виходячи з її організаційної структури, виробничої спеціалізації та наявності цифрових технологій; нормальне

функціонування системи цифрової безпеки е-бізнесу можливо забезпечити лише за умови комплексної безпеки функціональних складових; ефективне забезпечення цифрової безпеки підприємства можливе лише за умови продуманої концепції та життя відповідних заходів безпеки [9].

Відповідно до зазначеного вважаємо, що цифрова трансформація має бути не просто основою технологій, але і зміною підходу до бізнесу, процесами та культурою компанії. Тобто успішна цифрова трансформація потребує від підприємства здатності змінюватися та адаптуватися до змін у ринкових умовах, бути готовим до ризиків та експериментування. Крім того, потрібно звернути увагу на важливість розвитку креативності та інноваційного мислення серед персоналу підприємства для успішної цифрової трансформації.

Мега статті. Метою статті є визначення сутності цифровізації та її впливу на формування стабільності безпеки підприємств.

Основні результати досліджень. Сьогодні перевагою для внутрішнього виробника є цифрові можливості, які дозволяють онлайн у віддалених точках (безпечних) провадити свою діяльність. Задекларована цифровізація державних сервісів, спрямованих на розвиток дистанційного обслуговування підприємницької діяльності відіграла в цьому всьому колосальну роль і уможливила роботу бізнесу.

Таким чином, одним з найважливіших етапів, які сьогодні можуть допомогти не тільки адаптувати, але деякою мірою і розвивати підприємства це цифровізація їхньої діяльності. Процес цифрової трансформації полягає в зміщенні акценту до нематеріальних активів (цифровий, віртуальний), автоматизація в бізнес-процесах через упровадження сучасних інформаційних (цифрових) технологій і систем, а також створення нової моделі бізнесу на основі їх використання.

Важливо не забувати, що інформаційні системи є запорукою розвитку підприємницької діяльності та мають бути враховані в усіх стратегіях розвитку підприємства, адже стратегічна економічна безпека у довгостроковій перспективі має будуватися на основі відповідних технологій до сучасного стану промислової революції (Промисловість 4.0).

Отже, забезпечення економічної безпеки в контексті цифровізації має базуватися на так званій цифровій безпеці, що можна розуміти як якісно новий фактор сприяння участі підприємства в уніфікованій інформаційній системі для забезпечення економічної безпеки підприємств і мінімізації зовнішніх і внутрішніх ризиків.

Варто тут зазначити, що цифровізація відрізняється від автоматизації та інформатизації тим, що вона вимагає системних зміни в бізнес-процесах, бізнес-моделі, і економічних відносинах між усіма партнерами на ринку. Створення середовища для цифрового перетворення у традиційних секторах економіки має включати низку спеціалізованих бізнес-консультації, які можуть бути проведені відповідними спеціалізованими центрами. Важливо в таких випадках не забувати і про державно-приватну співпрацю на загальнонаціональній ініціативі, а саме комплексній фінансовій підтримці підприємств.

Вплив цифровізації на економічну безпеку підприємства може бути як позитивним, так і негативним. З одного боку, впровадження цифрових технологій може сприяти підвищенню продуктивності, покращенню якості продукції та послуг, зниженню витрат на виробництво, підвищенню конкурентоспроможності та розширенню ринків збуту. З іншого боку, цифровізація може призвести до збільшення ризику кібератак і крадіжок даних, зниження приватності клієнтів і співробітників, збільшення залежності від технологій і ризику виникнення технічних проблем.

Для забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах цифровізації необхідно використовувати комплексний підхід, що включає в себе захист від кіберзагроз, забезпечення надійності і безпеки технологій та інфраструктури,

підвищення кваліфікації персоналу, організацію аудиту та контролю за цифровими процесами та системами. Крім того, важливо створювати стратегію цифрової трансформації, що враховує потреби та можливості конкретного підприємства, забезпечувати захист від кіберзагроз на всіх етапах розвитку цифрових технологій і систем, а також взаємодіяти зі сторонніми експертами та компаніями для забезпечення максимальної ефективності заходів зі збереження економічної безпеки підприємства. Для актуалізації програми підтримки та цифровізації діяльності підприємств важливого значення набуває інноваційна діяльність, що дозволить розширити наявні межі кількісного і якісного виміру інноваційних процесів по низці напрямів, пов'язаних з охопленням ширшого кола інновацій (зокрема маркетингових і організаційних) задля зміцнення економічної безпеки підприємств.

Предметом інновацій у підприємствах є оптимізація руху товарів і послуг, поліпшення якості обслуговування споживачів, раціоналізації витрат обігу, підвищення ефективності економічної діяльності. До основних напрямів інноваційного розвитку належать: інновації, що стосуються продуктових характеристик матеріальних потоків, та інновації, націлені на вдосконалення форм руху товарів і послуг [10]. Саме таке застосування інновацій дозволяє унеможливити значний вплив негативних факторів на діяльність підприємства, а сформована система цифровізації за рахунок інвестиційних вливань дозволяє зміцнювати економічну безпеку підприємства.

Шляхом залучення інновацій у вигляді цифрових технологій це допоможе підприємствам знизити витрати та підвищити продуктивність шляхом автоматизації процесів та оптимізації ланцюжків постачання. Це також призведе до змін у конкурентному середовищі та постійної інноваційної діяльності для забезпечення стабільного розвитку підприємства в умовах цифрової економіки.

Інновації у вигляді цифрових технологій можуть мати значний вплив на підприємства. Деякі з можливих інновацій у цифровій сфері включають:

- штучний інтелект і машинне навчання для покращення аналітики та прийняття рішень;
- Інтернет речей для збору даних та оптимізації процесів;
- хмарні технології для зберігання та оброблення даних;
- блокчейн для забезпечення безпеки та конфіденційності даних;
- віртуальна реальність і доповнена реальність для покращення маркетингу та клієнтського досвіду.

Ці інновації допомагають підприємствам покращити ефективність, знизити витрати, покращити якість продукту та збільшити конкурентоспроможність. Однак упровадження цифрових технологій також потребує інвестицій і підготовки персоналу, що може бути складним завданням для підприємств.

Висновки. Загроза економічної безпеки підприємництва призводить до негативних соціальних і економічних наслідків (зниження обсягів виробництва (товарів і послуг), погіршується стан навколишнього середовища, підвищуються ціни, збільшується безробіття і зменшується соціальний захист населення, скорочуються податкові надходження до бюджету, знижується рівень демократизації суспільства, а також підприємницької діяльності та погіршується ставлення суспільства до політичної діяльності тощо).

Основними векторами зміцнення економічної безпеки підприємства є:

- виявлення можливих ризиків і загроз, що є одним з важливих кроків у забезпеченні економічної безпеки підприємства в контексті цифрової економіки;
- проведення комплексного аналізу ризиків і загроз підприємства в цифровій економіці з охопленням основні бізнес-процесів підприємства на внутрішньому та зовнішньому ринках;

– використання міжнародних стандартів щодо формування політики цифровізації задля підвищення конкурентоспроможності підприємств.

Таким чином, цифрові технології дозволяють підприємствам збільшувати ефективність своєї роботи, залучати нових клієнтів і збільшувати продажі. Вони дозволяють підприємствам збільшувати свою конкурентоспроможність та адаптуватися до змін на ринку.

Список використаних джерел

1. Siebel T. M. *Digital Transformation: Survive and Thrive in an Era of Mass Extinction*. Audible Studios, 2019. 215 p.
2. Friedman T. *The World Is Flat*. Farrar, Straus and Giroux. 2005. 488 p.
3. Edwards A. V. *Digital Is Destroying Everything: What the Tech Giants Won't Tell You about How Robots, Big Data, and Algorithms Are Radically Remaking Your Future*. Rowman & Littlefield Publishers, 2015. 246 p.
4. Цифрова адженда України – 2020 («Цифровий порядок денний» – 2020). Концептуальні засади (версія 1.0). Першочергові сфери, ініціативи, проекти «цифровізації» України до 2020 року. *Торгово-промислова палата України*: сайт. 2016, грудень. 90 с. URL: <https://uccr.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf>
5. Васильців Т. *Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення*: монографія. Львів, 2008. 384 с.
6. Vasylytsiv T., Irtysheva I., Lupak R., Popadynets N., Shyshkova Y., Boiko Y., Ishchenko O. Economy's Innovative Technological Competitiveness: Decomposition, Methodics of Analysis and Priorities of Public Policy. *Management Science Letters*. 2020. № 10(13). Pp. 3173-3182. DOI: <https://doi.org/10.5267/j.msl.2020.5.004>
7. Попадинець Н. М., Журавель Ю. В. Інвестиційно-інноваційний розвиток національної економіки на засадах діджиталізації та дизайн-менеджменту. *Вісник Сумського національного аграрного університету*. 2019. Вип. 3 (81). С. 132-135. DOI: <https://doi.org/10.32845/bsnau.2019.3.24>
8. Попадинець Н. М. Основні чинники забезпечення економічної безпеки України. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*, 2016. Вип. 2(118). С. 20-23.
9. Передерій Т. С. Стратегія цифрової безпеки підприємства як драйвер цифрової трансформації економіки України. *Вісник економічної науки України*. 2019. №2 (37). С. 201-204. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2\(37\).201-204](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2(37).201-204)
10. Давимука С. А., Федулова Л. І. та ін. *Інноваційний розвиток підприємств сфери торгівлі: світові тенденції та практика в Україні*: монографія / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». Львів, 2016. 432 с.

References

1. Siebel, T. M. (2019). *Digital Transformation: Survive and Thrive in an Era of Mass Extinction*. Audible Studios.
2. Friedman, T. (2005). *The World Is Flat*. Farrar, Straus and Giroux.
3. Edwards, A. V. (2015). *Digital Is Destroying Everything: What the Tech Giants Won't Tell You About How Robots, Big Data, and Algorithms Are Radically Remaking Your Future*. Rowman & Littlefield Publishers, 2015.
4. Tsyfrovyu poryadok dennyy – 2020. Kontseptual'ni zasady (versiya 1.0). Pershocherhovi sfery, initsiatyvy, proekty «tsyfrovizatsiyi» Ukrayiny do 2020 roku [Digital Agenda of Ukraine – 2020. Conceptual foundations (version 1.0). Priority areas, initiatives, projects of «digitalization» of Ukraine by 2020] (2016, Dec). *Chamber of Commerce and Industry of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://uccr.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf> [in Ukrainian].
5. Vasylytsiv, T. (2008). *Ekonomichna bezpeka pidpryyemnytstva Ukrayiny: stratehiya ta mekhanizmy zmitsnennyya* [Economic security of entrepreneurship of Ukraine: strategy and strengthening mechanisms]. Lviv. [in Ukrainian].
6. Vasylytsiv, T., Irtysheva, I., Lupak, R., Popadynets, N., Shyshkova, Y., Boiko, Y., & Ishchenko, O. (2020). Economy's innovative technological competitiveness: decomposition, methodics of analysis and priorities of public policy. *Management Science Letters*. № 10(13). Pp. 3173-3182. DOI: <https://doi.org/10.5267/j.msl.2020.5.004>
7. Popadynets, N. M., & Zhuravel, Yu. V. (2019). Investytsiyno-innovatsiynyy rozvytok natsional'noyi ekonomiky na zasakh didzhytalizatsiyi ta dizayn-menedzhmentu [Investment and innovation development of the national economy on the basis of digitization and design management]. In *Visnyk Sums'koho natsional'noho aharnoho universytetu* [Bulletin of the Sumy National Agrarian University]: Vol. 3 (81) (pp. 132-135). DOI: <https://doi.org/10.32845/bsnau.2019.3.24> [in Ukrainian].
8. Popadynets, N. M. (2016). Osnovni chynnyky zabezpechennya ekonomichnoyi bezpeky Ukrayiny [The main factors of ensuring the economic security of Ukraine]. In *Sotsial'no-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrayiny* [Socio-economic problems of the modern period of Ukraine]: Vol. 2 (118) (pp. 20-23). [in Ukrainian].
9. Perederiy, T. S. Stratehiya tsyfrovoyi bezpeky pidpryyemstva yak drayver tsyfrovoyi transformatsiyi ekonomiky Ukrayiny [The strategy of digital security of the enterprise as a driver of digital transformation of the economy

- of Ukraine] (2019). *Visnyk ekonomichnoyi nauky Ukrainy – Herald of economic science of Ukraine*, 2 (37), 201-204. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2\(37\).201-204](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2(37).201-204) [in Ukrainian].
10. Davymuka, S. A., & Fedulova L. I., et al. (2016). *Innovatsiynyy rozvytok pidpryyemstv sfery torhivli: svitovi tendentsiyi ta praktyka v Ukraini [Innovative development of enterprises in the field of trade: global trends and practice in Ukraine]*. Dolishnyi Institute of Regional Research of NAS of Ukraine. Lviv. [in Ukrainian].

Pravdyvets O. M. Digitalization as a basis for economic stability and business security.

An enterprise that moves from the material to the digital, becoming an independent element of business security, is a priority component of the state's economic security in the context of the digital economy development. Therefore, today we cannot ignore such an important catalyst for the success of economic activity as the use of innovative information and computer technologies, which are the basis of the digital economy and play a significant role in the development of all aspects of social life. Obviously, it is digitalization that has a significant impact on the activities of economic entities and, therefore, focuses on strengthening their economic security. The article aims to determine the nature of digitalization and its impact on the development of enterprise security stability. In the context of the digital economy, studies have shown that the transition from traditional to digital methods is extremely important to ensure the economic stability and security of an enterprise in the most problematic period of its operation. For example, during the COVID-19 pandemic and the full-scale war, the ability to order products without leaving home has become particularly important for consumers, and this factor has become much more significant. The article reveals that elements of digital transformation have become key factors in the development and maintenance of the economic security of small and medium-sized enterprises. The use of these areas of digitalization allows companies to effectively strengthen their operations and ensure their competitiveness in the market. Overall, the introduction of digital technologies will help keep most businesses in the market and increase their contribution to economic development. Using the methods of induction and deduction, the article suggests the hypothesis that the economic security of an enterprise can be strengthened through the use of digital technologies, namely, by using digitalization tools. The article proves that digital technologies allow businesses to increase their efficiency, attract new customers, and increase sales. They allow businesses to increase their competitiveness and adapt to changes in the market.

Keywords: economic security, business activity, COVID-19 pandemic, war, digitalization.

Правдивець Олександр Миколайович – кандидат військових наук, доцент кафедри управління фінансово-економічною безпекою Науково-навчального інституту менеджменту безпеки ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК» (e-mail: pravd72@ukr.net, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5242-9683>).

Pravdyvets Oleksandr Mykolayovych – Ph.D. in Military, Associate Professor of the Department of financial and economic security of the Academic institute of safety management of the “KROK” University of Economics and Law.

Надійшло 22.11.2022 р.